

komt, in een echte improvisatie, niet de 'improvisatie' waar Balanchine over spreekt als hij het over vrije interpretatie van een dans-thema heeft, dan moeten de dansers wel denken. Balanchine is en blijft een representant van het modernisme en Forsythe van het postmodernisme, waarin de autonomie van dans ten opzichte van de muziek, de individualiteit van de dansers ten opzichte van de choreograaf, en de unisekse benadering van de dansers een grote rol spelen. Balanchine stond te dicht bij de romantische traditie om de stap naar het postmodernisme nog te maken. Hij stond zich erop voor geen 'sterrencultuur' te hebben bij het New York City Ballet, maar was nog niet zover om solisten en corps de ballet volkomen van elkaar te scheiden en alleen met gelijkwaardige dansers te werken. Balanchine heeft de rol van de 19de eeuwse ballerina tot diep in de twintigste eeuw gehandhaafd en zelfs in uitspraken als 'ballet is a woman' versterkt. Wat hem uiteraard kritiek opgeleverd heeft, want toont de ballerina haar excellente vermogens door zwaar ondersteund door de ruimte getild en getrokken te worden? Nee. Balanchine heeft de ballerina ingezet om het onmogelijke te willen uitdrukken – een droom van een gewichtloos lichaam dat alle dimensies bestrijken kan. En de ballerina's voelden zich geveild om deze rol te mogen vervullen, althans dit laten de danseressen die op de video *Dancing for Mr. B.* over Balanchine geïnterviewd worden ons geloven.

En Balanchine wilde wel driedimensionaal de ruimte in, maar kon geen afstand doen van

de traditionele ruimte-indeling waarbinnen boven, beneden, links en rechts correspondeerde met respectievelijk hoofd, voeten, linker arm, rechter arm. Ook heeft hij de zaal, oftewel het publiek, niet kunnen loslaten en betrekkelijk frontaal werk geleverd.

De eerste bemande ruimtevaartreizen vonden pas begin jaren zestig plaats, en toen de personal computer werd geïntroduceerd, was Balanchine al bijna overleden, of op zijn minst al ruim een halve eeuw bezig geweest met balletten maken. Men kan moeilijk verwachten dat iemand dan nog op lumineuze nieuwe concepten komt, en als dat wel het geval zou zijn geweest, is het maar de vraag of hij die zelf nog had kunnen uitwerken. Tabula rasa wordt niemand meer na vijftig jaar praktijkervaring.

Toch heeft het puriteinse, licht conservatieve en in gebaren en verhalen inmiddels hopeloos ouderwetse werk veel navolging gevonden. En belangrijker: Balanchine is voor choreografen als Forsythe het startpunt geweest voor vernieuwing. Door Balanchine bleven mensen geloven in de zeggingskracht van het (academische) ballet.

Fabre

Toen Balanchine in de jaren vijftig voor het eerst met het New York City Ballet naar Nederland kwam, heeft dat vrijwel direct gevolgen gehad voor het repertoire van Het Nationale Ballet, dat toen nog niet eens zo heette. In 1959 vertrok de artistiek leidster van het Nederlands Ballet (dat in 1961 omgedoopt werd) naar New York en maakte daar kennis

met Balanchine en ook met het gezelschap van Martha Graham. Het was snel geregeld, Balanchine gaf toestemming om balletten als *Serenade* en *Concerto Barocco* in Nederland in te studeren en uit te voeren en gelijktijdig zijn ook balletten van Graham naar Nederland geëxporteerd. Sindsdien is het verzamelen van het werk van Balanchine en Graham onafgebroken doorgegaan en op dit moment heeft Het Nationale Ballet buiten het New York City Ballet zelfs de grootste collectie choreografieën van Balanchine. Hier zitten ook de buitenbeentjes tussen als het verhalende ballet *De Verloren Zoon* (1929), de Amerikaanse eersteling *Serenade* (1943) en het drakerig romantische *La Valse* (1951).

Maar ondanks de gekostumeerde uitschieters, wist Balanchine zijn naam binnen zeven jaar gevestigd aan de overkant van de oceaan, althans in Nederland. Met de academische, formele, zwartwitballetten heeft hij grote invloed uitgeoefend op de jonge, naoorlogse generatie choreografen die indertijd zonder enige vorm van opleiding hun eerste choreografieën maakte, vooral op Hans van Manen die eveneens het traject van verhalende naar abstracte balletten heeft doorlopen. Maar ook jonge choreografen als Maria Voortman en Roberto de Jonge hebben zich direct of indirect door het strenge academisme van Balanchine laten beïnvloeden.

Ook al is Balanchine bijgezet in de museumgalerie, en voorbijgestreefd door choreografen als William Forsythe, hij dient nog altijd als historisch ijkpunt.